

Gróf Marsigli Alajos.

(1730—1930)

Bologna társadalma az elmúlt évben kegyeletos ünneppel áldozott egyik legnagyobb jótevője, Marsigli Alajos gróf emlékének. Ebben az ünnepségben a magyar társadalomnak is legalább lélekben részt kellett vennie, mert Marsigli Alajos Magyarországnak a török uralom alól való felszabadításában kivételes tehetségével és életének kockáztatásával, vérének ismételt hullatásával, vett részt és tudományos munkálkodásával hazánkat csaknem olyan mértékben tette ismeretessé a tudósok európai köztársaságában, mint hőseink dicsőséges haditetteikkel.

Marsigli Alajos 1658 július 10-én született Bolognában. Természettudományi tanulmányait Bolognában, Velencében, Páduában, Rómában és Nápolyban végezte. A törökök állítólagos legyőzhetetlenségének megvizsgálása céljából, 19 éves korában a velencei köztársaság kereskedelmi képviselőjével Konstantinápolyba ment, ahol egy év alatt alaposan megismerte a török nyelvet, irodalmat, művelődéstörténetet, hadtörténetet és hadszervezetet, valamint a Bosporust is. Konstantinápolyból történt visszatérése után, Lucca bíbornok kívánságára, a pápa és Velence között felmerült ellentét eloszlatása ügyében tanácsot adott. Nemsokára a pápa előtt előadást tartott a törököknek Európából való kiverhetőségéről. Ezen előterjesztése a pápai udvarban olyan feltűnést keltett, hogy közvetlenül Lipót császárhoz küldötték. Lipót előtt a 24 éves ifjú részletesen ismertetvén a törökök hadszervezetét és stratégiáját, saját hadművelési tervét is előterjesztette, amelynek alapján Lipót azonnal alkalmazta a hadseregben.

Ettől kezdve Marsigli élettörténete a magyar történetbe tartozik. Itt csak legfőbb mozzanatait emelhetjük ki.

Amint a Rába mentén folytatott harcokba beavatkozott, hadművelési tervével és vitézségével annyira kitűnt, hogy egyszerre kapitánnyá nevezték ki. De alig néhány nappal később elfogják a törökök a vakmerő ifjút és mint rabszolgát, markotányos kávélegényül osztják be a Béceset ostromló seregbe. Ismételten megkísérli a szökést, de sikertelenül és a

halálos ítélet végrehajtása előtt csak megvesztegetéssel szabadul. A Bécs alól menekülésre kényszerített török seregben, gazdája rabszíjjal lovához köti és arra kényszeríti, hogy 18 órán keresztül szaladjon lova után. Ekkor Marsigli annyira megbetegedett, hogy szervezete egész életére elvesztette ellenálló erejét. De még betegsége közben sem tudott pihenni. A kávéról könyvet írt és közben Budavárról vázlatot készítve, azt rejtélyes úton Bécsbe juttatta. Mire Boszniába jutott, a vérhas annyira elgyöngítette, hogy gazdájánál vasra verve, egy szalmazsákon feküdt hónapokon keresztül, élet-halál között. Egészségének némi helyreállása után, megvesztegetés árán Spalatóba, onnan pedig Velencébe szökött. Jellemét élesen világítja meg az a körülmény, hogy ígéreteit gondosan beváltotta azokkal szemben, akik életét és szabadságát visszaadták, sőt ezen felül szabadulásának napján minden évben egy holognai származású keresztény rabszolgát váltott ki a török fogságból.

Velencében alig pihent, mert rövid idő múlva újból Bécsben volt és részletes jelentést tett a császárnak a török sereg állapotáról. A császár kívánságára a Budát ostromló lotharingiai herceghez ment, aki nagy örömmel fogadta s beavatta terveibe. A következő alkalommal, Visegrád védelmének sikeres vezetéséért, ezredessé nevezték ki. Döntő szerepe volt Érsekújvár visszavételénél is.

Buda megismételt ostrománál az ostrom műszaki vezetőjeként előnyösen értékesíti fogsága idejében szerzett tapasztalatait. Ostrom közben egy golyó összezúzta jobb karját, de az ostrom győzelmes befejezésének másodnapján, bekötözött sebeivel a még égő Várba ment, a templomokból és a királyi palotából számos kéziratos könyvet mentett meg a biztos pusztulástól, közöttük számos Corvinát is.

A felszabadító háború további során felváltva végezett sikeres és nagyjelentőségű katonai-műszaki, vezérkari és diplomáciai feladatokat. Buda, Érsekújvár, Nándorfehérvár ostromtervei, Esztergom, Visegrád, Szendrő és Viddin megerősítése, az eszéki, újlaki, titeli és kazánszorosi katonai hídak építése, a Rába, Rábaköz és az egész Közép-Duna katonai térképezése, az ő érdeme. Harcközben megfordult Egerben, Besztercén, Brassóban, az erdélyi szorosokban s a Felvidéken egyaránt. Történelmi nevezetességű katonai szereplése közben gyakran visszatérő betegségeit tudományos kutatásokkal enyhíti. Megbecsülhetetlen értékű régészeti kutatásai közben, Dio Cassius leírása alapján megtalálja Traján császár aldunai hídját és egy kis romantikával, az Oláhország meghódítására induló sereg számára majdnem ugyanazon a helyen épít hidat, ahol másfélezer évvel korábban

Traján vezette légióit a dákok ellen. A Dunáról hatalmas, folió formátumban írt 6-kötetes munkája ma is földtani, ásványtani, vízrajzi, állattani, növénytani, földrajzi, néprajzi, régészeti és térképészeti kincstár; metszetei pedig a maiakkal is versenyeznek. A székelyek nyelvét, szokásait és műveltségét ugyanolyan gondosan tanulmányozza, mint amilyen gondosan lajtsromozza — kötenyt kötve maga elé — a felvidéki bányák tárnáiban ásványainkat, vagy amilyen lelkesedéssel állapítja meg a bácsmegyei római sáncokat. Pedig közben diplomáciai küldetésben is jár ismételtén a pápához, akinél 100.000 scudit eszközöl ki a felszabadító háború folytatására. Lejár a portára, színleg mint angol követségi tanácsos és Konstantinápolyban, a Bosporus faunájának és a levéltáraknak tanulmányozása közben, közelebbről megismeri a török hadszervezetét és ha szükségét látja, nem egyszer tesz meg lóháton olyan utat, mint aminő a Drinápoly és Bécs közötti volt.

Sohasem az érdemszerzés a vágya, hanem a kutatás és a munka az ő életének célja. Érdemeinek jutalmazásául nem tekinthető az, hogy tüzértábornok és cs. kamarás lett, mert az ő tevékenységénél sokkal kisebb tettekért sokan szereztek maguknak és utódaiknak donációt. Sőt éppen ő közvetített a pápa unokaöccse, Odescalchi Livius számára szerémségi birtokadományt.

Mégis keservesen kellett tapasztalnia, hogy a császár birodalmában szűkebben mérik a hálát, mint a tudósok köztársaságában. A felszabadító háború után, a spanyol örökösödési háborúban is részt vevén, Breisach várának megerősítésére küldték ki. A várparancsnok addig gátolta feladatában Marsigli, amíg a franciák bekerítették a várat, mire az őrség, szabad elvonulás árán, abbahagyta a küzdelmet s megadta magát. Emiatt egy hevenyészett hadbíróság kivégeztette a várparancsnokot, Arco grófot, Marsigli pedig megfosztotta rangjától. 1704. február 18-án, a császári szolgálatban töltött 22 év után, ez volt Marsigli jutalma.

Marsigli nemsokára Bolognába ment, majd a császár ellenségeinek kecsegtető meghívásait elutasítva, a francia tengerparton, Cassisban telepedett le, ahol a tenger történetét, életét, flóráját és faunáját kutatta.

Később Bolognában, szülővárosában Akadémiát alapított, ennek ajándékozta gazdag könyvtárát, kéziratárát, természettudományi és régészeti gyűjteményét. Közben, Newton meghívására, az angol kir. Akadémiában az akadémiák tudományos együttműködéséről tartott székfoglaló értekezést. Visszatérése közben eladta a Dunáról írt hatalmas művét 12.000 forintért, de a pénzen újból betűket vett a bolognai nyomda számára.

1729-ben Cassisban szélhűdés érte és ekkor véglegesen visszatért szülővárosába. Teljesen felkészülve a halálra, még azt is megtiltotta, hogy szobrát az általa létesített Akadémiában felállítsák.

1730. november 1-én hosszas haldoklás után halt meg, szülővárosának örökbecsű kulturális kincseket, a tudománynak 24 művét, a magyar nemzetnek pedig kegyeletreméltó nevét hagyva hátra.

Amidőn korunkban, megnyomorodottságunk mellett is, ifjaink közül évenként harmincan végeznek egyházzenei, bibliatörténeti, olasz irodalmi, művészeti, római jogi stb. tanulmányokat Rómában, időszerű volna, ha legalább egyet megbíznának azzal is, hogy a Szent Domonkos-rend bolognai levéltárából, valamint a bécsi hadilevéltárból, összeszedje Marsigli életrajzi adatait, hogy legalább rendszeres életrajz örökítse meg emlékét egy kegyeletesebb kor számára.

Dr. Vitéz Málnási Ödön.